

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Костіна Валентина

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
vkostina@hnpu.edu.ua,

Комишан Вікторія

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
vikakomyshan555@gmail.com

Постановка проблеми. Волонтерська діяльність є важливою умовою формуванню соціальної активності та свідомої громадянської позиції у молоді особливо в умовах воєнного стану. Відтак, соціально-педагогічна діяльність, що передбачає долучення молоді до вирішення важливих суспільних проблем в умовах війни в Україні, забезпечує збільшення кількості молодих, готових долучитися до волонтерської діяльності різних державних соціальних інституцій та організацій громадського простору. Як повідомляє Укрінформ представник ГО «Аналітичний центр Cedos» Іван Вербицький, частка молоді, що займається громадською активністю, із 2021 по 2022 рік зросла з 20 % до 40 % [8], що зумовлює необхідність додаткового вивчення питань організації соціально-педагогічної діяльності з долучення молоді до волонтерства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питань залучення молоді до волонтерської діяльності займалися (Л. Овчарова, Л. Полівко, Д. Щоголь) [3; 5]. Використання волонтерської діяльності в умовах соціально-педагогічних впливів досліджували В. Олійник, І. Кузнєцова, В. Костіна [4; 9]. Технологічні та практичні аспекти розвитку соціальної активності молоді були предметом досліджень М. Бойко, Р. Калениченко, О. Савченко, О. Ступак [1; 6; 7]. Узагальнення ідей науковців дозволяє засвідчити, що проблема організації комплексної соціально-педагогічної діяльності з формування соціальної активності молоді засобами волонтерської діяльності в умовах війни не є в повній мірі дослідженою та потребує додаткового розгляду.

Метою статті є визначення суті і особливостей соціально-педагогічної діяльності з формування соціальної активності молоді засобами волонтерської діяльності в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Аналіз і узагальнення наукової літератури з питань формування соціальної активності молоді дозволив виокремити низку напрацювань, які окреслюють суть основних понять: «соціальна активність молоді», «волонтерські ініціативи молоді», «громадська відповідальність молоді», що окреслюють суть і напрями відповідного виду діяльності. Як зазначає Л. Овчарова, «соціальна активність – це особистісна якість людини, яка проявляється у вияві ініціативи і відповідальності, самостійності і незалежності. Наявним проявом соціальної активності студентської молоді є волонтерська діяльність як самодіяльність молодої людини, що спрямована на реалізацію особистісних та суспільних інтересів. Волонтерська діяльність як

постійна участь у вирішенні суспільних проблем формує потребу у соціальній активності на рівні структури особистості і є важливим чинником виховання соціальної активності студентської молоді» [3, с. 144]. Отже, у соціально-педагогічній діяльності з формування соціальної активності молоді через волонтерську діяльність, важливе місце має задоволення у молоді потреби у відчутті значущості власних дій, а також можливості в її особистісному розвитку, що є важливими елементами мотивації молодих людей та сприяє залученню молоді до активної участі в житті громади.

На основі узагальнення результатів наукових досліджень [2; 3; 4; 6; 7; 9] дійшли висновку, що з метою організації комплексної соціально-педагогічної діяльності з розвитку соціальної активності молоді через волонтерську діяльність у студентському середовищі мають організовуватися навчальні сесії, майстер-класи та інтерактивні тренінги для того, щоб надати молоді знання про соціальні проблеми, значення волонтерства і способи його організації. У цьому контексті освіта не обмежується лише теоретичними засадами, але й набуває практичного значення: розвитку комунікативних навичок, вміння побудувати причинно-наслідкові зв'язки та покращення критичного мислення та лідерства.

Ще одним важливим методом долучення молоді до волонтерства є використання проєктної діяльності, що дозволяє молодим людям не просто брати участь у волонтерських ініціативах, а активно розробляти та реалізовувати проєкти, які відповідають на актуальні соціальні виклики. Дослідники зазначають, що «проєктна діяльність забезпечує практичний досвід, сприяє набуттю цінних навичок та формує відповідальне ставлення до суспільних проблем» [1, с. 47].

Науковці [5; 7] зазначають, що долучення молоді до проєктної діяльності сприяє розвитку критичного мислення та креативності, розвитку лідерських якостей та громадської відповідальності, оскільки молоді люди бачать безпосередній вплив своєї діяльності на життя громади. Аналіз досліджень О. Ступак дозволяє стверджувати, що особливу цінність має залучення молоді до проєктів, які мають яскраво виражений соціальний вимір та спрямовані на організацію заходів для місцевих громад, розробку ініціатив з покращення навколишнього середовища, допомогу маргіналізованим групам чи розробку інформаційних кампаній з підвищення обізнаності громадян з актуальних питань [7, с. 186]. Дослідники також наголошують на важливості розвитку у молоді здатності до ефективної взаємодії з різними організаціями та побудові партнерських стосунків з різними соціальними установами [6].

Серед ефективних форм волонтерської діяльності серед молоді визначають [2, с. 141]: освітнє волонтерство (менторство для дітей з малозабезпечених сімей); екологічне волонтерство (де студенти за власної ініціативи створюють групи для екологічних акцій, а також проводять тренінги з екологічної просвіти); соціальна допомога у роботі з літніми людьми та підтримка ветеранів (організація проведення дозвілля з користю); гуманітарне волонтерство (спрямоване на подолання наслідків воєнних конфліктів або криз, що особливо важливо особливо в умовах війни в Україні).

Отже, комплексна соціально-педагогічна діяльність у напрямі формування соціальної активності молоді в умовах війни поєднує такі напрями діяльності, які спонукають до активної взаємодії молодих людей із представниками волонтерського руху, сприяє участі у волонтерських проєктах, благодійних акціях, соціальних ініціативах та освітніх програмах, що спрямовано на допомогу вразливим контингентам та подолання наслідків війни. Серед особливостей соціально-педагогічної діяльності з формування соціальної активності молоді шляхом її долучення до волонтерства в умовах війни виділяємо розвиток громадянської компетентності молоді, допомога у отриманні практичних навичок та досвіду роботи у складних умовах воєнного стану, що сприяє формуванню національної ідентичності та розвитку рівня резильєнтності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Соціально-педагогічну діяльність з формування соціальної активності молоді шляхом її долучення до волонтерства в умовах війни розглядаємо як важливу умову не тільки успішної професіоналізації, але й як інструмент формування національної ідентичності та патріотизму. Завдяки організації соціально-педагогічної діяльності з формування соціальної активності молоді шляхом її долучення до волонтерства можна сформуванати у молодих людей ті якості, які потрібні для становлення їх як свідомих та відповідальних громадян, що здатні забезпечувати як власні потреби так і сприяти вирішенню проблем у Державі в умовах війни. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка комплексної програми соціально-педагогічної діяльності з формування соціальної активності студентської молоді шляхом її долучення до волонтерства та її експериментальна перевірка в умовах закладу вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Калениченко Р. А. Волонтерство в соціальній роботі : навч. посіб. Київ : КиМУ, 2008. 86 с.
2. Овчарова В. Фактори ефективного здійснення соціальної роботи із залучення молоді до волонтерської діяльності на рівні громади. *Science and Education*. 2020. Issue 3. С. 141–144. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2020-3-20>.
3. Овчарова Л. М. Волонтерська діяльність як чинник формування соціальної активності студентів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. Вип. 66. С. 141–145.
4. Олійник В. П., Кузнєцова І. М. Соціальний педагог в системі волонтерської допомоги. *Педагогічний дискурс*. 2020. № 9. С. 112–120.
5. Полівко Л., Щоголь Д. Мотивація залучення студентської молоді України до волонтерської діяльності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2023. № 1 (9). С. 28–33. DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2023/9-1/4>.
6. Савченко О. І., Бойко М. Д. Вплив міжнародних волонтерських програм на формування світогляду молоді. *Гуманітарні науки*. 2020. № 2. С. 112–119.

7. Ступак О. Технології формування соціальної активності молоді в інститутах громадянського суспільства. *Витоки педагогічної майстерності*. 2019. Вип. 24. С. 185–190.
8. Частка волонтерів серед молоді за рік зросла удвічі. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3702112-castka-volonteriv-sered-molodi-za-rik-zroslo-udvici.html> (дата звернення: 20.12.24).
9. Kostina V. V. Volunteer Initiatives of Future Social Workers – The Way to Professional Success. *International Journal of Education and Science*. 2020. Vol. 3 (4). P. 37. doi: 10.26697/ijes.2020.4.12.

ИНВЕКТИВНІСТЬ ЯК ПРОЯВ ВЕРБАЛЬНОЇ ДЕСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Котломанітова Галина

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г Короленка
kotlomanitovago@gsuite.pnpu.edu.ua

Постановка проблеми. Сучасний етап суспільного розвитку характеризується трансформацією соціально-економічної, політичної, культурно-освітньої та інших сфер життєдіяльності. Безпосередньою причиною цьому є повномасштабне російське вторгнення в Україну, що вносить у життя певну напруженість та викликає появу негативних тенденцій у процесі соціалізації дітей та молоді. В умовах гострих викликів, зростання напруженості й тривожності у соціумі, відсутності звичних механізмів соціальної адаптації, невизначеності моральних норм щодо нових умов призводять до підвищення агресивності людей, яка, перш за все, виявляється на вербальному рівні – вживанні у мовленні лихослів'я. Цю звичку від дорослих переймають і підлітки. Лихослів'я, за визначенням мовознавців – інвективність, поступово перетворюється не лише в ознаку агресивності та важковиховуваності, але й свідчить про наявність загальної проблеми культури комунікації підлітків, а також є проявом поведінкових патернів.

Аналіз останніх досліджень. Інвективність з філологічних позицій досліджували сучасні науковці: Н. Арутюнова, Н. Войцехівська, В. Галаган, В. Макієнко, О. Скляр, Л. Ставицька, Л. Федорова та ін. Розгляд лихослів'я в аспекті поведінкової моделі притаманне психолого-педагогічним дослідженням. Так, Н. Макаренко сфокусувала свою увагу на інвективності як формі міжособистісної комунікації. Проблеми конфліктного спілкування дітей і дорослих отримали своє висвітлення у працях В. Оржеховської, В. Татенка, Т. Титаренко. Комплексне дослідження проблеми поширення лихослів'я у шкільному середовищі здійснено Л. Широкоградюк, за яким молодіжне мовлення останнього десятиліття відрізняється особливою різкістю, брутальністю. Питання вербальної агресивної поведінки в аспекті соціально-педагогічному порушували у своїх доробках Т. Журавель, Т. Лях, А. Спірін, Т. Спіріна, Ю. Удовенко та ряд інших науковців.